

Dr. Kolláth György

Szóra érdemes?

A puszkaporos közélet majd' minden embert, ügyet, eszmecezerét polarizál. Olykor akaratlanul, szükségképpen besoroltatunk „filo-” vagy „anti-” címkék mögé. Szenvetek pl. attól, hogy/ha/ egy feszültséggel teli, szélsőségesen tált (jog)eset kapcsán csak két lehetőség van: vagy jogvédőnek tartanak vagy fajvédőnek /rasszistának/ bélyegeznek meg. Lassan senki nem maradhat egyszerűen „belga”?! Féktelen indulatok, követelések jelzik: ebben a témában és körben alig van esélye a józan észnek, az egészséges igazságérzetnek, s a higgadt közbeszédnek. Pedig Hegel óta tudhatnánk: a türelmetlenség a lehetetlent kívánja, a célt eszközök nélkül.

Nap, mint nap láthatunk képeket, melyek csak fényes győzelemről vagy elítélendő gattetről szólnak. Nemrég Londonban pert nyert egy mozgássérült férfi, mert csakis plusz-pénzért biztosított neki kerekesszéket egy légitársaság, anélkül ui. egy kilométert gyalogolni kellett volna. A bíróság a „díj” kb. negyvenszeresét róta ki büntetésül a cégre. Itthon másféle kázusok tarolnak. Egy állami főhivatalnok a tévében a köz fejére olvasta: mennyire erkölcsstelen, sőt jogsértő az, aki pl. lakásvásárlásnál a szomszédjai felől is érdeklődik. Hazai bíróság ítelt már meg forgalmi értékcsökkenést fokozott környezeti ártalom, terhelés miatt. Ám ha kb. ugyanez emberi-együttélésbeli feszültségek, kisebb-nagyobb jogsértések /pl. lopások/ folytán mutatkoznék, akkor az a jogsértő, aki erre hivatkozni merészel. Úgy vélem, ilyenkor a 8 millió választópolgár többsége ma még a fejét csóválva odébbkapcsol.

Őrütséggel határos vállalkozás Magyarországon a hátrányos megkülönböztetésről írni. Ám Zorba (Zorbász) filmje óta tudható, hogy az élet elviseléséhez egy kis örütség is szükséges. Így lehet ez a diszkriminációk megélésével, megítélésével és kezelésével is. Jómagam „kis örütsége” ez a rövid – vázlatos jogi elemzésre és egy mákszemnyi aggodalmaskodásra hajló - írás.

Messziről indítok. Hiszek a nagy, nemzeteket, korszakokat átfogó célok, eszmények orientáló szerepében. Kétszáz éve a világot lázba hozta, forradalmasította három szó: szabadság, egyenlőség, testvériség. Megmondaná valaki: a XXI. század elejének szellemi kohézióját milyen három eszme szolgálja, fémjelzi? Szerintem talán ez a 3 princípium: biztonság, emberi méltóság, esélyteremtő szolidaritás. Mindháromnak jócskán köze van a diszkrimináció-mentes élethez.

Néhány kiinduló pont

Pár aktualitás indokolja, hogy miért éppen ezt a témát választottam.

Az egyik, az Alkotmánybíróság elutasította azt az indítványt, amelyben - a kismama-jövedelemptőlék 3 évre járó összegének kamatmentes kifizetése után - jogászok, a veszett fejsze nyele után kapkodva, minden áron a törvényen kerestek fogást. Túlzóan 5 évnyi, kamatos juttatást követeltek volna. Sikertelenül. A fókuszban a diszkrimináció hivatkozása állt, mondván, hogy gyerek és gyerek közt, továbbá polgári jog és szociálpolitika között tesz különbséget a rossz szabály. Az elutasítás mindezt nem látta alaposnak.

A másik keserűbb - még le sem zárult - történet egy végzős református egyetemi hallgató kálváriája. Lényege: egy mozgássérült, egyben beszédhibás, de abszolút tiszta fejű és tiszta szándékú fiatalember megvallotta a

Cím
Diszkrimináció
Dátum
2004.03.25.

Dr. Kolláth György

lelkipásztorának - történetesen az egyetemi dékánnak -, hogy kétségei ébredtek a saját nemi hovatartozását illetően. Abból gondolja ezt, hogy iránta a lányok nem érdeklődnek, lehet, hogy ő homoszexuális?! Ezen az alapon kicsapták az iskolából, ő pedig bírósághoz fordult. Őérte, illetve őmiatta próbabepert is indított egy civil szervezet, próbát téve: mit ér az új, diszkrimináció-ellenes törvény.

A harmadik ok éppen ez: megjelent és 2004. január 27-én hatályba lépett „Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló” 2003. évi CXXV. törvény, mely nyomban viták keresztüzébe került. Bírálják egyrészt, mert túl általánosra, túl lágyra sikerült, másrészt tartanak is tőle, mivel a versenyképességet, s a tulajdonosi autonómiát veszélyeztető fenyegetést látnak benne. Tekintsünk egy kicsit a sorok, az esetek és a kulisszák mögé!

Az Alkotmány a következőket mondja:

70/A. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.

(2) Az embereknek az (1) bekezdés szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

(3) A Magyar Köztársaság a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel is segíti.

Slusszpoén található az Alkotmány végén:

77. § (1) Az Alkotmány a Magyar Köztársaság alaptörvénye.

(2) Az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok mindenkire egyaránt kötelezőek.

Példák és következtetések

A református egyetemista a perben nemigen veszíthet. Maga a per nem is a sima vagy fordított „szerelemről” szól, hanem a jogállamiságról, az emberi jogokról, a hátrányos megkülönböztetés megítéléséről, valamint az Alkotmány és más törvények hatályáról, illetőleg az egyházi belső joggal való kapcsolatáról. A jogállamiság fő kérdése: fennáll-e ott a jogbiztonság, ahol valakit bűn - vétkes, súlyos kötelelességszegés - híján, azaz jogsértés nélkül ki lehet rúgni egy - amúgy nyitott, nem fundamentalista módon zárt - egyetemről?! Elég-e valakire rámutatni: ő ezért meg azért nem tetszik, így sose lesz belőle felszentelt pap, tehát kiűzik a Paradicsomból? A hivatkozások sokfélék. Szerintem nem az a kulcsfontosságú, hogy a Károli Gáspár egyetem állami támogatást kap, ergo ilyet már csak az állam pénzén sem tehetne, hanem ott van a vízváltó, hogy a magyar Alkotmány elsőbbséget élvez a református egyház belső normáival szemben. Csak arra nézve van, lehet egyházi belső autonóm szabály, ami nem ellentétes az Alkotmánnyal. A hitélettel összefüggő kérdés belügy, a többi külső garanciákkal védett köz-jog.

Csakhogy, ne álljunk meg a könnyű szentenciánál! Egyik oldal részrehajlása, ördögűzése sem helyénvaló. Elgondolkodtató ellenpéldák következnek: Ne legyen úszómester, akinek vízszonya van. Nem való gyermekgondozónak, tanárnak, aki gyakorló pedofil. Ne váljék orvosná, aki képtelen vért látni. Ne legyen állatorvos, aki gyűlöli az állatokat. Eleve kerülje el a katonai, rendőri pályát, aki nem fog fegyvert. Összezárt emberek színterén (pl. hajón, körletben) eleve ne zaklathasson senki más, egynemű személyt a szerelmével (pláne, ha korábban ilyesmért már elmeszelték). És így tovább. Van, kell hogy legyen ésszerű határ. Mindezek tesztekkel talán jó előre kiszűrhetők. Meggyőződésem szerint az egyház - adekvát körben - már a felvételinél megszabhat, kinyilváníthat és következetesen

Dr. Kolláth György

érvényre juttathat sajátos „szakmai” vagy etikai követelményeket. Kimondhatná: csak az jelentkezzék, aki kezdettől, majd mindvégig megfelel a pappá szentelés követelményeinek. Így aztán, aki netán menet közben botlik meg, azt e címen talán el is lehetne bocsátani. Mindebből, mint valami általános „szerződési” feltételekből – az összes embert megillető egyenlő méltóság joga körül – esetleg képződnek próbapaper, ami után fair kondíciókkal menne tovább az élet.

Azt nem tudom, hogy - a cölibátus mintájára - ilyenkor az önmegtartóztató homoszexuális ember hová tartoznék. /Lám, ezért is kellene jogi garanciával övezett zsinórmérték a döntéshez./ A begubózás viszont láthatóan semmire sem jó. Az - úgymond - magasabb erkölcsiség jelszavával hirdetett kiűzetés mélységesen amorális, mi több, súlyosan embertelen is. Mindez, nyilván a szeretet nevében folyik, tekintettel a Biblia másik intésére is: Az vesse rá az első követ, aki büntelen. Kedvező(bb) volna, ha az egyház kidolgozott elvek, mércék, felvételi kritériumok mentén szűrné le a tanulságot. Hatalmi harc, presztízs-próba ezt nem váltja ki, főleg olyan nem, melyben a kirekesztés erősebb egy (?) ember sorsánál. Nem XXI. századi gondolkodásmód, ha e vita okán – és most már nem is csak a református egyház – azzal támadja az esélyegyenlőségi törvényt, hogy magának kivételeket kérne alkotmányos törvényi szabályok, megoldások alól.

Alkotmányos elvi zsinórmérték

Nemrég (2003. nyarán) az Alkotmánybíróság minderről ezt rögzítette:

Az állam nemcsak az egyházakkal, de semmilyen vallással vagy vallási közösséggel nem kapcsolódhat össze intézményesen, nem azonosíthatja magát egyetlen vallás tanításával sem, nem foglalhat állást hitbéli igazságok kérdésében. Az egyház az adott vallás és az állami jog számára nem ugyanaz. A semleges állam nem követheti a különböző vallások egyházfelfogásait. Tekintettel lehet viszont mindarra, amiben a vallási közösségek és az egyházak általában, történelmüket és társadalmi szerepüket illetően különböznek az Alkotmány alapján létrehozható társadalmi szervezetektől, egyesületektől, érdekképviselőktől. Az Alkotmány azt biztosítja, hogy a vallási közösségek - az egyesülési jog alapján létrehozható szervezeti formák mellett- szabad elhatározásuk szerint igénybe vehetik az állami jog által "egyház"-ként meghatározott jogi formát is. Az állam e jogintézménnyel van tekintettel az egyházak sajátosságaira, és teszi lehetővé, hogy a jogrendbe sajátos minőségükben illeszkedjenek. A vallási közösség az általa választott jogi szervezeti formának megfelelő jogállást nyeri el; vallási közösség voltából fakadó sajátosságait ennek keretei között érvényesítheti.

Az állam és egyház elválasztásának, illetve a bírósághoz való fordulás jogának együttes értelmezése alapján az állami bíróságok kötelesek az egyház szolgálatában álló személy állami jogszabályokból eredő jogait és kötelességeit érintő jogviták érdemi elbírálására, ennek során azonban az állami igazságszolgáltatás szervei kötelesek az egyház önkormányzatát tiszteletben tartani.

Dilemmákról

Kimondva-kimondatlanul az itt a kérdés: nivellálódik vagy differenciálódik-e korunk társadalma, s e kettő között mi az arány és hol a határ? Egyenlősdi vagy piacgazdaság diktálta szelekció: az állami cselekvés mit, milyen elvek mentén befolyásolhat, s hol kell megállnia? Ma legfeljebb végletek láthatók. Elmúlt az a kor, melyben mindenkinek csak egy lakó-, és üdülőingatlana lehetett. Letűnt az a világ, melyben a legkisebb és a legnagyobb jövedelem között háromszorosnál nagyobb eltérés már tűrhetetlen, merev adminisztratív normákkal korlátozandó – netán üldözendő –

Dr. Kolláth György

volt. Nincs már a szocialista büntetőjogban ismert üzérkedés, mely elmarasztalta, ha valaki leleményesen a pénzével még több pénzt „csinált”. Ma a piacgazdaság differenciált rendszeréből szükségképpen fakadó egyenlőtlenségeket tudomásul nem vevő próbálkozások, hivatkozások, fogáskeresések többsége – a sajtóban, más közbeszédben és a jogviták jelentős részében is – azonnal diszkriminációt emleget. Egészében véve pozitív dolog az, hogy érzékenységünk nő, az igazságtalanság jeleit kritikával fogadjuk. Nem baj, ha divatba jött a diszkriminációt firtatni. A kritikus felvetések zöme a lakosság pártfogó belátásával találkozik: főként a fogyatékosok gondoljait iránt nő a rokonszenv. A szegénység kiáltó megnyilvánulásai – főleg katasztrófa-helyzetekben - erősítik a karitászmozgalmait. Sokféle kisebbség helyzete vált némiképpen elviselhetőbbé, sorsuk külső megítélése lett toleránsabb, mint volt 10-20 éve itthon is. Pozitív üzenet, hogy bíróság döntése nyomán (is) mielőbb akadálymentessé kell tenni a közforgalmú helyeket. Lassan, néha még bizonytalanul, vargabetűkkel, mégis araszolgatunk előre. Kivételt a roma lakosság, és - egészen más okból - a zsidóság körüli szenvedélyek, jogsértések, politikai akciók, ellenséges manipulációk képeznek. Nagy kár.

Homogén trendekről, általános javulásról nem beszélhetünk. Az etnikai (roma) ellentétek nem csillapodnak. A társadalom jelentős részének többé-kevésbé végleges (?) leszakadása akár időzített bombára is emlékeztet: felveti, hogy vajon rendszerelvéen mennyire szociális az itthoni piacgazdaság, és ha elvileg az volna, miért nem az mégis? Még ma is csupán a rászorultság kontra szerzett, általános alanyi jogok elvi (!) dilemmájánál dekkolunk. Máskor pedig – jobb híján – hátrányos megkülönböztetésként interpretálunk olyan szabályozási kérdést is, melyben a maga társadalom-, és jogpolitikáját megvalósító állam közigazdasági prioritások mentén mérlegel. Ez történt pl. a „kismama-pótlék” reformjának – amúgy tanulságos, mégis konzekvenciák levonása nélkül maradt - ügyében.

Áttekintés

Világszerte az alapjogi kázusok, sérelmek, viták diszkriminációs bajok fennállása vagy tagadása körül csúcsosodnak ki. Közismert pl. hogy a tengerentúlon divat lett olyan telefonközpontosok foglalkoztatása, akik pusztán a hang alapján kb. 90 %-os biztonsággal ki tudják szűrni és szuperálni az afro-amerikai pályázókat. Egy pillantást sem vetnek az illetőre: ha néger, máris, kapásból tudják, milyen?! Ez tömény – piaci argumentumokkal sem igazolható - előítélet. Másutt a fedett női fej muzulmán szokása, s általában az egyházi szimbólumok megjelenítése vált ki ellenérzést, sőt állami tiltást. A látható rassz-jegyek, s az azok miatti előítéletek mind több helyen parázs vitákat, néhol dühös demonstrációkat, sőt összetűzéseket keltenek. A gond méretei – összefüggésben a migrációval - generális, globális kezelést igényelnek mindinkább. Még az ultra-konzervatív amerikai elnök is arra kényszerült, hogy az illegálisan az Államok területén élő latinok számára valamiféle mérsékelt jogi legitimitációt: államilag elismert, időleges státuszt csillantson fel. Nem úszhatja meg a diszkriminációs feszültségpontok növekvő gondoljait, vitáit, majd makro-léptékű megoldásait Magyarország sem. Ehhez még csak uniós csatlakozás sem lett volna szükséges. /Akkor sem passzolhatunk, ha nem mind diszkrimináció, ami akként kap megbélyegzést./

Intézményeinkről

A nagy kihívás itthon, egyelőre felemás, sokszor pillanat-értékű és elkent válaszokat, megoldásokat talál(t). A kormányzati lelkiismeret megszólal, de a vészcsengő sok helyszínen hamisan szól vagy néma. A községek magukra maradnak a gondoljaikkal. Budapest fényévekre van a végektől, így triviális válaszokat küld csak „le”. Az okok, a gyökerek kezelése elmarad, mivel ahhoz türelmes, távlatos, érdemi, kétoldalúan korrekt alapállás és cselekvés volna szükséges. Ilyen ma rendszerint nincsen. Helyette paternalista állami fellépés van, saját(os) „biztos” és hivatal

Dr. Kolláth György

képződik, pénz csurog ide-oda. Látványos akciók, utazások adnak szemléltetést országnak-világnak (rajta vagyunk, dolgozunk az ügyön), mégsem sok hitele van mindennek. A gőz zöme a kürtre, nem pedig a kerekre megy. A külsőség elkendőzi, a sok, tetszelgő átbeszélés marginalizálja, lenyomja a problémákat. Így a helyzet nem (sokkal) kevésbé elidegenítő, mint volt kormányzati ciklusokon át évtizedeken keresztül. A civilek erőlködése gyakran kormányzati ellenszenvvel találkozik (ne köpjenek bele még ők is a mi levesünkbe), máskor maguk a civilek is (köz)ügyük legrosszabb propagandistái (L.: OCÖ). Az állami jogalkotás etnobizniszt emlegetve a "kakukk-tojásokban" keresi a bajok forrását, kiűzné a kisebbségi önkormányzatokból mindazokat, akik outsiderként felvállalnák az ügy képviselését. Maradna a közpénzen vett magánbuli?! A kisebbségi politika gyakori eszköze X, Y, Z megbélyegzése, elítélése. Bárki sorra kerülhet?

Nagyon kellen(én)ek a pozitív példák. Amerikában nagyot változott a közmegejtetés, amikor a filmekből eltűntek a csakis fekete bőrű rossz fiúk, ellenben megjelentek a színes bőrű kedvencek: a szimpatikus nyomozó, tudós, polgármester, rokonszenves államférfi, elnök (!) szerepében, jelmezében. Igaz, mértéktartás kell(ett) ehhez is, mert hiába próbálták volna meg nemzeti hősként eladni O.J. Simpsont, avagy M. Jacksont. Az ebbéli hazai igyekezetek egyelőre kontraproduktívek. Tapintatból hagyjuk a neveket!

Újabb alkotmányossági elvek

Az Alkotmánybíróság több évvel ezelőtt kidolgozta és meglehetősen következetességgel alkalmazza a diszkriminációt illető elveit, mércéjét, szempontjait. Sem emberek, sem szervezetek tekintetében nem tűri meg az olyan jogi szabályozást, amely diszkriminál. Főbb részletek:

Az Alkotmánybíróság már a 9/1990. (IV. 25.) AB határozatában rögzítette: a diszkrimináció tilalma nem jelenti azt, hogy minden megkülönböztetés tilos, a tilalom arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell kezelnie. Az Alkotmánybíróság azt is kimondta, hogy a megkülönböztetés tilalmába ütközik az, ha az adott szabályozási koncepción belül eltérő szabályozás vonatkozik valamely csoportra, kivéve, ha az eltérésnek alkotmányos indoka van. A diszkrimináció vizsgálatánál tehát központi elem annak megállapítása, hogy a szabályozási koncepció szempontjából kiket kell egy csoportba tartozónak tekinteni. Az Alkotmánybíróság szerint el kell különíteni az állam, mint a gazdálkodás alanya jogait és kötelességeit a gazdálkodás állami befolyásának eszközeit jelentő (közhatalmi) jogosítványoktól. A mindenkori szabályozás tárgyi és alanyi összefüggésében vizsgálható, hogy a megkülönböztetés alkotmányos határok között marad-e. Az eltérésnek kellő súlyú alkotmányos indoka kell, hogy legyen. A különbségtétel alkotmányosságának feltétele, hogy megvalósuljon az egyenlőként – egyenlő méltóságú személyként – való bánásmód. A diszkrimináció tilalma nemcsak az alapjogok körében tett hátrányos megkülönböztetést zárja ki, hanem megköveteli: a jognak mindenkit egyenlően, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembe vételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. Ha a megkülönböztetésnek nincsen tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű indoka, akkor (!!!) az önkényes, alkotmányellenes. Ezért, becslésem szerint a jogi normákat diszkrimináció címén támadó fellépések többsége nem igazolódik.

Dr. Kolláth György

Közpolitikáról, feszültségekről

Az alkotmányossági fékpedálokat sokan nem akarják észrevenni, meghallani. Nem jó az, ha mindössze az Alkotmánybíróság törekszik elfogulatlan, józan mérlegelésre, míg az állami-közhatalmi-önkormányzati működés számos pontján ugyanennek kevés nyoma van. Kétségtelenül vannak súlyos esetek, előítéletes helyzetek, visszaélések is, csakúgy, mint a hagyományos, bejáratott demokráciákban. Ezek itthon rejtve egyre kevésbé maradnak, kezelésükre a kormányzat gondot fordít. Ebben törésnek, visszalépésnek nincs értelme.

Ugyanakkor mintha az inga a túlsó véglet irányába lengtetten volna ki, s ott időznék. Divat lett „helyi” diszkriminációt bármi áron felmutatni, üldözni: akár van, akár nincsen. Számtalan esetben fordult elő velem pl., hogy amint sikerült egy ügy diszkrimináció-mentes hátterét megvilágítani, az újság(író), a politikus lelkesedése, érdeklődése menten alábbhagyott. A jó példa érdektelen, csak a hirignek van hír-értéke. A tálatás gyakran szélsőségesen elfogult. A politika (főként az OM-ben) erre még rá is játszik. A feszültségek eredete, háttere, mozgatórugói senkit sem érdekelnek. Nem egy polgár(jog)i, ombudsmani vagy miniszteri akcióból dől az egyoldalúság, az a fajta direkt kivételezés, amely még jobban szembeállíthatja egy-egy település lakosságát. Szakadék kezd nyílni az által, hogy egyes településeken az etnikai és másféle feszültség már robbanás-közeli, mégis az okokat senki sem kezeli, sőt még a törvényesség is feláldozható, ha hátrányos helyzetű személyt, csoportot kellene elmarasztalni. Az egyik oldalnak alig(ha) lehet igaza, csak őt szabad megnevezni és kipellengérezni, a másik mindig vértlen áldozat. Örüljön az a községi vezető, rendőr, tanár, szociális dolgozó, akit rasszizmus címén hírbe hoztak, ha a személyét vagy az ügyét a legjobb esetben - az ő érdekére hivatkozva - döntetlenre ki lehet hozni. Ebből így nem lesz stabil törvénytisztelet, továbbá belátó együttélés, együttműködés. Szélsőségesen szétszakadhatnak a jogok, a kedvezmények az állampolgári és más kötelezettségektől. Jégtörő Mátyás ha nem talál, csinál jeget. Ezzel a logikával veszélyes gyúelegy képződik, amiből akár választási politikai bomba is formálódhat. A kijózanodás jelei késnek.

Két egyforma tojás, ember, tényállás stb. nincsen. Nem igaz(ság), ha egyetlen döntő vektor van: a politikailag turbósított diszkrimináció-ellenesség, a többi jogi tényező és érdek alárendelődik ennek. Aki pedig ezt nem érti, majd bírság és bíróság rákényszeríti!? Tisztázni kellene: áll-e még a jogegyenlőség főszabálya, avagy esélyegyenlőség címén bármi átírható, megmáshítható? Törődünk-e az EU által támasztott versenyképességgel, vagy a gyakorlatban dögöljön meg inkább a szomszéd tehene is? A hétköznapiokban inkvizíciós hevületet, ádáz sajtókampányt, hibás politikai konjunktúrát látok. Az állami cselekvés PR-szempontjait értem, de aggódva nézem, ha a fellépésből a hitelesség kiveszik. Hiteltelen, ha azonnal diszkriminációt emlegetnek, amint nem patikamérlegesen kiszámolva ugyanaz jut egyik embernek vagy szervezetnek, mint a másinak. Ilyen az is, amikor pozitív diszkrimináció címén (Lásd: egyetemi felvételi) akár a színvonal is meredeken zuhanhat, csak a részrehajló politikának igaza legyen. Türelmetlenül és vagdalkozva „hosszra vagy besszre játszani” kár, mert az egyik szélsőség hozza maga után a másikat. Sok év mulasztását rohammal bepótolni nem érdemes. Ezzel biztosan nem tartozunk Európának. Igényes antidiszkriminációs törvényt átvinni lehet, sőt az egy kicsit előre is szaladhat, ám egyetlen prioritásként, tűzön-vízen át bevasalni aligha sikerülhet.

Törvény és háttere

Szerintem az esélyegyenlőségi törvény kétharmad-egyharmad arányban jó. Dicsérem a progresszivitását, ugyanakkor aggódom a konjunkturális megközelítései miatt. Tetszik, hogy rendkívüli szakmai alapossággal vette át, építette magába azt a fogalmi rendet, amelyet az Alkotmánybíróság e téren kimunkált. Szó szerint megtalálhatók – és majd eszerint értelmezhetők – azok a jogi kategóriák is, amelyek európai minőség szerinti megítélést tesznek lehetővé pl. a

Dr. Kolláth György

közvetlen és a közvetett diszkrimináció tekintetében. A már említettek szerint az egyházak hitéleti tevékenységével közvetlenül összefüggő jogviszonyokat is védi, tiszteli, autonómiára bízva a törvény /tv. 6. § (1) bekezdés c.) pont/, következésképpen e címén jogos aggodalomra nincsen ok. (A politika, benne az egyház-politika más káposzta.)

Elvi gondom mégis van e törvény kapcsán. Egy törvény sosem politikai esszé, nem erőszakolt cél-gyűjtemény, és végképp nem csak azoké, akik ádáz dühhel végképp leszámolnának azzal, ami nekik nem tetszik. Értékválasztásában, ellenségképében egyetlen törvény - még a Btk. - sem lehetne tetszőleges, szélsőséges. Nem helyénvaló, ha a törvény ezt sugallja: majd adunk mi ezeknek, hogy megtanulják: merre lakik az Isten!? Mármost: az esélyegyenlőségi törvény bizony több ponton is elbukna, ha azt pl. a törvény előtti egyenlőséggel, s a „mindenki egyenlő méltóságú személynek tekintendő” alkotmányos mércével vetjük egybe. Ugyanaz az effektus érződik, mint a közoktatási törvény-módosítás egy-két doktriner szabályánál (pl. titoktartás): a jó cél az ellenkezőjébe fordul, hatástalanná, komolytalanná válik, amennyiben egyoldalúsága kicsorbul a józan ész érvein és korlátain.

Kár, hogy a törvény számos helyen alacsonyabb szintű szabályozásra bízva „előnyben részesítési kötelezettségeket” írhat elő, azaz erőszakkal megbontja a személyi alkalmasság mérlegelésének belátható, kiszámítható, valóságos tényekre épülő rendjét. Munkahelyen, iskolában X esetben 10 tényező, míg Y esetben csak 1 ad ügödöntő mérlegelést? A mi törvényünk nemigen akar különbséget tenni, látni közjog és civil-jog, közhivatali eljárás és magán-autonómia között, így keményen és ingyen beavatkozik a piacgazdaság viszonyaiba. Ez kihat a versenyképességre, továbbá rafinált kibúvókra ösztönöz. A törvény zanzája az egyenlő bánásmód, ámde parttalan az a kör és mód, ahogyan általa pozitív diszkrimináció - előnyben részesítés - telepíthető. Ennyire nem lejthetne egy, évtizedekre szóló jogszabály. Európában a hangsúly a jogegyenlőségen van, s a nem tolerálható vagyoni, szociális különbségeket anyagi juttatással, nem pedig a túlololdal feltétlen törvényi megfeszítésével rendezik, kompenzálják. A honi törvény negatív oldalról, megtorló logikával fetisizálja a jogot: ez éppúgy hiba, mintha semmibe venné. Mind e közben a törvény 10. § (3) bekezdése épp' a megtorlás fogalmát definiálja.

Régen, faluhelyen élt egy mondás: az a céda, akire a vénasszonyok ezt mondják. Védje meg magát vagy költözzék el, akinek ez nem tetszik! Ilyesfajta logikával mégsem helyénvaló törvénykezni. Aggódom, ha ilyen normát látok: „Az oktatási intézményekben nem működhetnek olyan szakkörök, diákkörök és egyéb tanulói, hallgatói, szülői vagy más szervezetek, amelyek célja más személyek lejáratása, megbélyegzése vagy kirekesztése”. Minden azon múlik, ki minősít célt, szülőt, csoportot, kirekesztést. Adott esetben jogon kívülre kerülhet(ne) így - a cél folytán - a pedagógusokat a tettegességtől megvédő szülői munkaközösség, vagy az iskolai fegyelmi fórum, mely nem elnéző a tankötelezettség megszegése dolgában, avagy az a támogatói forma is, amely megteremti a roma és nem roma diákok ösztöndíj-különbségének egalizálását. Jogvita esetén a bizonyítási tehernek a (részbeni) megfordítása /törvény 19. § (2) bekezdés/ akár kilátástalan helyzeteket, igazságtalanságokat is hozhat.

Örök axióma: a jó törvény csak pár lépéssel jár a közgondolkodás előtt. Válhatnék ez jó iránytűvé a joggyakorlat számára.